

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Prosa Exegesis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

*Sed temperato mensa parabilis
Delectet usu, dum stata tempora
Famesque dat gustum, recusans
Delicias operosiores.
Sic regna florent nescia cladium,
Si luxus aula moribus exulet,
Sanisque sceptrorum probrosa
Ingluies inimica curis.*

PROSA EXEGESIS.

SI vmquam viros gloriâ ac maiestate conspicuos stultitiæ labes in contemptum adducit, id certè in Regiâ fortunâ vel maximè cernitur: quæ velut in pharo vel montis alicuius vertice constituta, quaquaversum radios suos in subiectum longè lateque populum diffundit. Habet enim hoc magna fortuna, quòd nihil rectum, nihil occultum esse patiatur. Principum verò non solum domus, sed cubilia ipsa intimosque recessus recludit, omniaque arcana noscenda proponit famæ. quo fit, vt nullum eorum stultitiæ secretum patrocinetur, sed potiùs tantò illa manifestius in se crimen habeat, quantò maior is qui peccat habetur.

*Principes
omnium
oculis ex-
positi.
Plinius
in Pæne-
gyr. Tra-
iani.*

Et quidem tolerabilis esset ea calamitas, si in solâ Principis infamiâ staret hoc malum: nunc autem, cum stulto aut puero Principi Reipublicæ moles incumbit, in totius regni perniciem ea seu stultitia seu improbitas redundat.

*Principum
stultitia in
Reip. re-
dundat.*

Auertat igitur hoc inprimis Deus, Principes nominari pueros, & Patres patriæ dici impuberes, quibus ad subscribendum Magistri litterarij manum teneant, quos ad Consulatus dandos dulcia, & circuli, & quæcumque voluptas puerilis inuitet. Sanè fufis ad Deum

*Fl. Vopi-
scus in Ta-
cito.
Princeps
puer Reip.
noxius.*

Y y y 3

precibus,

precibus, auertendum hoc malum. Nimis enim miserum est huiusmodi habere Imperatorem, qui nullam suæ dignitatis habeat rationem, neque quid sit Respublica nouerit: qui nutritium timeat, respiciat ad nutricem, manusque magistralis ictibus terrorique subiaceat.

*Sed magis
noxius qui
sensu puer
est.
1. Cor. 14,
20.*

Sed illos magis Principes auertat Deus, qui non tam ætate quam sensu pueri sunt (vtor verbis Apostoli) quibus neque vlla sobria cogitatio est, nec vllus veræ laudis gustus: qui neque milites bello formant, neque prudentes iuri dicundo præficiunt: qui non in ore populi degunt, sed vmbraculis hortorum inter scorta abditi, velut ignaua pecora ad pastum abiecti sunt.

Ab his hominum portentis proficiscitur illud Væ, quod terræ denuntiat Ecclesiastes: quod haud dubiè maiore sensu vocisque contentione ingeminasset, si heredem regni, non sapientiæ suæ, Roboamum, despecto seniorum consilio, cum inconsultâ iuuenum turbâ inolescere vidisset; & extenuatâ non minùs stolidè quam infulsè maiestate paternâ, ab iratâ plebe potissimâ regni parte deturbari.

*Cuspinia.
in Histor.
Francor.*

Huic geminum Christiano æuo exemplum Gallia suppeditat. Cum enim Pipinus Iunior, acceptâ Aquitanîâ, auiti regni parte, comestationibus poculisque interdium noctuque vacaret, & prouincia interim cædibus vindique ac rapinis infesta redderetur; captus à subditis Pipinus, tamquam regno inutilis, Carolo Caluo traditus est: qui, communicato cum Episcopis consilio, Monasterij septis eundem mancipauit.

*Principum
vitia in
subditos
deriuantur.*

Et verò quis pro dignitate deploret, quot à tali Principe in Rempublicam vniuersam, tamquam in membra à capite, mala deriuentur? Quæ certè plurima deriuari necesse est, cum in parte gloriæ suæ reponant subditi, si Prin-

Principem vitâ referant. Plerumque enim, ait Basiliius, ^{D. Basiliius.} subiectus populus solet se conformare eorum moribus qui potentiâ prævalent, ita vt, quales fuerint ij qui præstant viæ ducatû, talem esse necesse sit qui in vitam ducitur. Igitur & ignauia virtus languescere, & leges negligi, & statuta conuelli, & luxus inualefcere, & comestationes frequentari, & libidinum fomenta succendi, & tota denique Respublica in ruinam incumbere.

Quæ omnia longè veriora sunt, cum Optimates, quo- <sup>Optimates
comestationibus
dediti, &
valetudinem enervant &
Rempub.</sup> rum munus est Reges in partem iuuare, publicæque salutis consulere, intempestiuis comestationibus ac deliciis eneruati, peiora peccant. Quid enim ab iis speres, quibus omne ius est in patinis, omnis in palato sapientia, omnis grauitas in ventris atque abdominis saburrâ; nisi vt laxatis ac dissolutis temulentia corporis animique nervis, elumbes ac inertes ignauia vitiisque computrescant? Quotidiano enim experimento probatur, ait diuus Leo, potus satietate aciem mentis obtundi, ciborum nimietate vigorem cordis hebetari: ita vt delectatio edendi, etiam corporum contraria sit saluti, nisi ratio temperantia obsistat illecebræ, & quod fururum est oneri, subtrahat voluptati. <sup>D. Leo
Serm. 8. de
Ieiunio
decimi
mensis.</sup>

Igitur hi tales, quibus omnis hora meridiana est, qui suas ab ipso Solis ortu cœnas auspicantur, neque militiae functionibus idonei sunt, & domi perniciosâ exempli contagione Rempublicam pessumdant: vt non immerito Rex Antigonus temulentos Duces, inter pocula deprehensos, grauissimâ pœnâ multauerit. Cum enim vidisset gregarios quosdam militari panopliâ graues, artificiosâ lacertorum vi hastas & magni ponderis saxa contorquere; eoque spectaculo delectatus, Duces exercitus euocari iussisset, vt iis præsentibus merito virtutem ornaret <sup>Plutarc. in
Apophth.</sup>

naret encomio, deprehendit eos vino ingurgitados, sui-
que muneris incuriosos. quæ res ita bilem ei mouit, ut iis
in ordinem reductis, generosos illos milites eorum præ-
fecturis donarit.

Quemadmodum autem infelix est regio, cui tales ob-
uenere Præfecti; sic beata terra, cui Antigonus aliquis,
aut alius non absimilis nobilitate, dominatur. Nobili-
tate dico, non quæ fumosis auorum ceris, truncisque
statuis, & multo stemmate censeatur, sed veris solidisque
& Principe dignis virtutibus efflorescat. Generis enim
initia clara posteris relinquere præstat, quàm accepta à
maioribus contaminare.

Talis itaque sit Princeps, ut virtutis prærogatiuâ prin-
cipem inter suos locum mereatur. Merito enim Cyrus
neminem imperio dignum arbitrabatur, nisi qui maior
esset virtute, subditisque melior: aut si non omnium
est ad hunc perfectionis apicem pertingere, ita saltem
vitam instituat, ut audeat cum Neruâ dicere, nullius se
sibi conscium esse, quò minùs, deposito imperio, priua-
tus tutò posset viuere.

Sin etiam parentum fuerit nobilitate conspicuus, vi-
deat etiam atque etiam, ut maioribus suis dignus appa-
reat, eorum quæ ad subditos pertinent prouidus, con-
stans in periculis, offensionum pro utilitate publicâ ge-
nerosus contemptor.

Denique sit eiusmodi, ut cum omnes tam supra se esse
quàm pro se sciant: eiusque curam excubare pro salute
singulorum atque vniuersorum, quotidie experiantur:
ita gerat Rempublicam, ut sciat rem populi, non suam
esse. Quo prodeunte in publicum, certatim omnes tam-
quam ad clarum ac beneficium sidus aduolent. Hæc
sint in animis subditorum erecta Principi templa, hæ
pulcher-

*Felix Resp.
cui præst
Princeps
virtute,
præditi.*

*Herodian.
in Macri-
no.
Xenophon
lib. 8. de
Institut.
Cyri.*

*Dion in
Neruâ.*

*Princeps
maiorum
nobilitati
respondet.*

*Senec. l. 1.
de Cle-
mentia,
cap. 3.
Princeps
Reip. bo-
num pro-
curat.*

*Tacitus
l. 4. Annal.*

pulcherrimæ effigies ac statuæ: nam quæ saxo struuntur, si iudicium posterorum in odium verterit, pro sepulcris spernuntur.

Sed quoniam hunc apicem virtutis ac sapientiæ vix est vt in delicatâ purpurâ quis inueniat, & grauissimi Principum labores, quibus orbem terræ capessunt, magnis egent adminiculis; optandum est Regi, omnibusque votis paciscendum, vt tales Optimates habeat & Confiliarios, quibus in gubernando Reipublicæ clauo Cynosura sit lex diuina, & in omni deliberatione bonorum consiliorum obstetrix assistat temperantia.

Sacerdotes Heliopoleos accepimus Soli numquam vino litasse, sibi que ipsis vsu vini interdixisse, quod existimarent, Solem omnium rerum moderatorem, mundi que ipsius mentem, à vino & ebrietate alienissimum, virosque Principes, quibus aliorum regendorum cura commissa est, circa vinum maximè temperantes esse oportere.

O quæ species, quæ veneratio fuit Reipublicæ Romanæ, cum M. Curius Samnitium Legatis agresti se in scamno assidentem foco, ligneoque catillo cœnantem, spectandum præbuit! cum Q. Ælius Tubero fictilibus cœnans, Ætolorum magni ponderis vasa argentea repudiauit! cum Menenij Agrippæ funus sextantibus à populo in capita emendicatis elatum est! cum sedecim Ælios, magnos omnino viros, vno tempore, vna domuncula cepit, vnusque in agro Veiente fundus aluit! Beata tum Respublica, quæ tantos fouebat alumnos! quæ tantillo impendio sustentabat suæ dignitatis assertores, ac iam tum in semente ac spe non dubiâ orbis terrarum dominos; vt frequentior apud eos pultis vsus esset, quàm panis.

Z z z z

Quis

Quis in illâ ciuitate, tot frugalitatis exemplis nobilitatâ, tam perfictæ frontis inueniri potuisset, qui mensæ suæ inferre auderet remoti littoris piscem, peregrini aëris volucrem, alieni temporis florem? Enimuero vel ad famam erubuissent delicatulorum istorum, qui posterioribus sæculis parum lautè se pransos existimarunt, nisi luxuria vertisset annum, nisi hybernæ poculis rosæ innataissent, nisi æstiuâ in gemmis glacie Falerna fregissent. A quorum marcido ac pingui otio, nec minùs infami quàm sumptuosâ temulentia, quid tandem expectandum sit Reipublicæ, ipsius Ecclesiastæ potius quàm verbis meis penditore.

SECTIO DECIMA.
ECCLESIASTES.

VERS. 18. In pigritiis humiliabitur contignatio,
& in infirmitate manuum perstillabit domus.

METRICA PARAPHRASIS.

VIDES ut illa Regiis penatibus
Quondam inuidenda culmina
Rimis fatiscant hinc & hinc patentibus,
Tignisque nutent pendulis?
Dominoque pulso triste contubernium
Ventis parent & imbribus?
Stabulisque nulli mugientes hospites,
Caulisque balantum greges?
Quin mixta auena vilis vrtica obsidet
Opima fundi iugera,
Densique pratis cardui lympham bibunt
Interfluentis riuuli.

Qui